

ИНСАН ҺҮГУГЛАРЫ ҺАГГЫНДА ҮМУМИ БӘЈАННАМӘ

ПРЕАМБУЛА

Бәшәр аиләсинин бүтүн үзвләринә хас олан ләјагәт һиссинин вә онларын бәрабәр вә ајрылмаз һүгуғларынын танынмасынын азадлыг, әдаләт вә үмуми сүлһүн әсасы олдуғуну нәзәрә алараг,

инсан һүгуғларына етинасызлыг вә нифрәтин бәшәријјәти дәһшәтә кәтирән барбаризм һәрәкәтләринә сәбәб олдуғуну вә инсанларын сөз вә етигад азадлығына малик, горху вә еһтијаҗдан азад олдуғлары дүнјанын јарадылмасынын бәшәријјәтин ән али истәји олдуғуну нәзәрә алараг,

инсанын сон васитә кими истибдад вә зүлмә гаршы гијама галхмаға мәҗбур олмамасыны тәмин етмәк үчүн инсан һүгуғларынын ганунун һакимијјәти илә мүдафиә олунмасынын зәрурилијини нәзәрә алараг,

халғлар арасында меһрибан мүнәсибәтләрин инкишафыны дәстәкләмәјин вәҗиблијини нәзәрә алараг,

Бирләшмиш Милләтләрин халғларынын БМТ Низамнамәсиндә әсас инсан һүгуғларына, инсан шәхсијјәтинин ләјагәт вә дәјәринә, киши вә гадынларын һүгуғ бәрабәрлијинә инамларыны тәсдиг етдикләрини вә даһа кениш азадлыг шәраитиндә социал тәрәгги вә һәјәт шәраитинин јажшылашдырылмасына јардым етмәји гәт етдикләрини нәзәрә алараг,

үзв дәвләтләрин БМТ илә әмәкдашлыг шәраитиндә инсан һүгуғларына вә әсас азадлығларә үмуми һөрмәт вә онларә әмәл олунмасына јардым етмәји өһдәләринә кәтүрдүкләрини нәзәрә алараг,

бу һүгуғ вә азадлығларын характеринин там шәкилдә дәрк олунмасынын һәмин өһдәлијин һәртәрәфли јеринә јәтирилмәси үчүн бөјүк әһәмијјәт кәсб етдијини нәзәрә алараг,

БМТ Баш Ассамблејасы

Инсан һүгуғлары һаггында Үмуми Бәјаннамәни, һәр бир кәсин вә җәмијјәтин һәр бир органынын бу Бәјаннамәни рәһбәр тутараг маарифчилик вә тәдрис јолу илә һәмин һүгуғ вә азадлығларә һөрмәт олунмасына јардым етмәси вә милли вә бејнәлхалг сәвијјәдә тәрәггипәрвәр тәдбирләр јолу илә, һәм тәшкилатын үзвү олан халғлары, һәм дә онларын јурисдиксијасы алтында олан әразиләрин халғлары арасында үмумиликдә вә еффе́ктив танынмасы вә һәјәтә кечирилмәсинә сәј кәстәрмәләри мәгсәдилә бүтүн халғлар вә бүтүн дәвләтләрин јеринә јәтирмәјә җан атмалы олдуғлары вәзифә кими бәјан едир.

Маддә 1

Бүтүн инсанлар ләјагәт вә һүгуғларына кәрә азад вә бәрабәр доғулурлар. Онларын шүүрлары вә виҗданлары вар вә бир-бирләринә мүнәсибәтдә гардашлыг руһунда давра́нмалыдырлар.

Маддә 2

Һәр бир шәхс иргиндән, дәрисинин рәнжиндән, җинсиндән, дилиндән, дининдән, сијасы вә диҗәр әгидәсиндән, милли вә ја социал мәншәјиндән, әмлак, социал мөвгә вә диҗәр вәзијјәтиндән асылы олмајараг бу Бәјаннамәдә елан олунмуш бүтүн һүгуғ вә азадлығларә малик олмалыдыр.

Бундан әлавә, һәмин шәхсин мәнсуб олдуғу өлкәнин вә ја әразинин, һәмин әразинин мүстәгил, гәјјумлуғ алтында олан, өзүидарәолунмајан вә ја суверенлији һәр һансы шәкилдә мәһдудлашмыш олмасындан асылы олмајараг, сијасы, һүгуғи вә бејнәлхалг статусундан асылы оларәг һеч бир ајры-сечкилик гојулмамалыдыр.

Маддә 3

Һәр бир шәхсин јашамағ, азадлыг вә шәхси тохунулмазлыг һүгуғу вар.

Маддә 4

Һеч ким көлә вә ја асылы вәзијјәтдә сахланыла билмәз; гулдарлыг вә гул тиҗарәти бүтүн формаларда гадаған едилир.

Маддә 5

Һеч ким ишкәнҗә вә ја гәддар, гејри-инсани вә ја онун ләјагәтини алчалдан мүнәсибәтә вә җәзаја мәруз галмамалыдыр.

Маддә 6

Һәр бир шәхс һарада олмасындан асылы олмајараг өзүнүн һүгуғ субјектлтилијинин танынмасы һүгуғуна маликдир.

Маддә 7

Бүтүн инсанлар ганун гаршысында бәрабәрдирләр вә ганун тәрәфиндән бәрабәр мүдафиә һүгугуна маликдирләр. Бүтүн инсанлар бу Бәјаннамәни позан һәр һансы аҗры-сечкиликдән вә белә аҗры-сечкилијә һәр һансы җәһддән бәрабәр мүдафиә олуна һүгугуна маликдирләр.

Маддә 8

Һәр бир шәхс Конституцијанын вә ја ганунун она вердији һүгугларын позулмасы заманы сәләһијјәтли милли мәһкәмәләр тәрәфиндән һүгугларынын бәрпа олуна һүгугуна маликдир.

Маддә 9

Һеч ким өзбашына һәбсә, тутулмаја вә ја сүрҗүнә мәруз гала билмәз.

Маддә 10

Һәр бир шәхс онун һүгуг вә вәзифәләринин тәјини вә она гаршы ирәли сүрүлмүш җинајәт иттиһамынын әсаслылығынын мүәјјәнләшдирилмәси үчүн онун ишинин мүстәгил вә битәрәф мәһкәмәдә, там бәрабәрлик әсасында, ашкарлыг вә әдаләтин бүтүн тәләбләринин җөзләнилмәси шәраитиндә бахылмасы һүгугуна маликдир.

Маддә 11

җинајәт төрәтмәкдә иттиһам олуна һәр бир шәхс җүнаһы она мүдафиә үчүн бүтүн имканларын тәмин олуна ачыг мәһкәмә истинтагында гануни шәкилдә сүбут олуна әдәк җүнаһсыз һесап едилмәк һүгуна маликдир.

Һеч бир кәс милли ганунверичилик вә ја бејнәлхалг һүгуга әсасән төрәдилдији заман җинајәт һесап едилмәјән һәрәкәт вә ја һәрәкәтсизлик үчүн җинајәтдә иттиһам олуна билмәз. Ејни заманда җинајәтин төрәдилдији заман тәтбиг олуна биләҗәк җәзадан даһа ағыры тәтбиг олуна билмәз.

Маддә 12

Һеч ким шәхси вә аилә һәјатына мүдахиләјә, евинин тохунулмазлығына, мәктублашмасынын җизлилијинә, шәрәф вә нүфузуна өзбашына гәсдә мәруз гала билмәз. Һәр бир шәхсин белә мүдахилә вә гәсдән ганун тәрәфиндән мүдафиә олуна һүгугу вар.

Маддә 13

Һәр бир шәхс һәр бир өлкә һүдудунда сәрбәст һәрәкәт етмәк вә јашајыш јери сечмәк һүгугуна маликдир.

Һәр бир шәхс өз өлкәси дә дахил олмагла истәнилән өлкәни тәрк етмәк вә өз өлкәсинә гајытмаг һүгугуна маликдир.

Маддә 14

Һәр бир шәхс диҗәр өлкәләрдә тәгибдән сығынаҗаг ахтармаг вә бу сығынаҗагдан истифадә етмәк һүгугуна маликдир.

Бу һүгуг һәгигәтән дә гејри-сидаси җинајәт вә ја Бирләшмиш Милләтләр Тәшкилатынын мәгсәд вә принципләринә зидд һәрәкәт төрәдилмәсинә әсасланан тәгибләр заманы истифадә олуна билмәз.

Маддә 15

Һәр бир шәхс вәтәндашлыг һүгугуна маликдир.

Һеч ким өзбашына олараг вәтәндашлыгдан вә вәтәндашлығыны дәјишмәк һүгугундан мәһрум едилә билмәз.

Маддә 16

Јеткинлик јашына чатмыш кишиләр вә гадынлар ирги, милли вә дини әламәтләринә җөрә һеч бир мәһдудидијјәт гојулмадан никаһа дахил олмаг вә аилә гурмаг һүгугуна маликдирләр. Онлар никаһа дахил оларкән, никаһ мүддәтиндә вә онун позулмасы заманы ејни һүгуглардан истифадә едирләр.

Никаһ, никаһа дахил олан һәр ики тәрәфин азад вә там разылығы оларса бағлана биләр.

Аилә җәмијјәтин тәбии вә башлыҗа груп ваһидидир вә җәмијјәт вә дөвләт тәрәфиндән мүдафиә олуна һүгугуна маликдир.

Маддә 17

Һәр бир шәхсин һәм тәкбашына, һәм дә диҗәрләри илә бирликдә мүлкијјәтә саһиб олма һүгугу вар.

Һеч ким өзбашына олараг мүлкијјәтдән мәһрум едилә билмәз.

Маддә 18

Һәр бир шәхс дүшүнчә, вичдан вә дин азадлыгы һүгугуна маликдир; бу һүгуга өз динини вә етигадыны дәјишмәк азадлыгы вә өз дининә вә инанчларына тәһсил, дуа вә дини вә ритуал әјинләр заманы тәкликдә вә ја башгалары илә бирликдә, ашкар вә ја фәрди шәкилдә етигад етмәк азадлыгы дахилдир.

Маддә 19

Һәр бир шәхс әгидә вә ону сәрбәст ифадә етмәк азадлыгы һүгугуна маликдир; бу һүгуга манеәсиз олараг әгидәјә малик олмаг вә информасија вә идејалары дөвләт сәрһәдләриндән асылы олмајараг истәнилән васитәләрлә ахтармаг, әлдә етмәк вә јајмаг азадлыгы дахилдир.

Маддә 20

Һәр бир шәхс динч јығынчаглар вә ассосиасијалар азадлыгы һүгугуна маликдир.

2.Һеч бир шәхс һәр һансы бир ассосиасијаја гошулмаға мәчбур едилә билмәз.

Маддә 21

Һәр бир шәхс дөвләтин идарә олунмасында билаваситә вә ја азад шәкилдә сечилмиш нүмајәндәләр васитәсилә иштирак етмәк һүгугуна маликдир.

2.Һәр бир шәхс өз өлкәсиндә дөвләт хидмәтиндә гуллуг етмәк үчүн бәрабәр имкана малик олмаг һүгугуна маликдир.

Халгын ирадәси игтидар һакимијјәтинин әсасы олмалыдыр; бу ирадә өз ифадәсини кизли сәсвермә јолу илә, үмуми вә бәрабәр сечки һүгугу вә ја сәсвермәнин азадлыгыны тәмин едән дижәр ејнимәнәлы формалар әсасында кечирилән мүтамади вә сахталашдырылмамыш сечкиләрдә тапмалыдыр.

Маддә 22

Һәр бир шәхс чәмијјәтин үзвү кими социал мүдафиә һүгугуна вә милли сәјләр вә бејнәлхалг әмәкдашлыг јолу илә вә һәр бир дөвләтин структуру вә ресурсларына ујғун олараг онун ләјагәтинин мүдафиәси вә шәхсијјәтинин азад инкишафы үчүн игтисади, социал вә мәдәни саһәләрдә һүгуглара маликдир.

Маддә 23

Һәр бир шәхсин әмәк, сәрбәст иш јери сечмәк, әдаләтли вә јахшы иш шәраити вә ишсизликдән мүдафиә һүгугу вар.

Һәр бир шәхс һеч бир әјры-сечкилик олмадан ејни иш үчүн ејни әмәк һаггы алмаг һүгугуна маликдир.

Һәр бир ишләјән шәхс, әмәјинин лазым кәләрсә дижәр социал мүдафиә васитәләрилә тамамланан, онун өзүнүн вә аиләсинин лајигли доланышығыны тәмин едә билән әдаләтли вә гәнаәтбәхш өдәнилмәси һүгугуна маликдир.

Һәр бир шәхсин һәмкарлар иттифагы јаратмаг вә өз социал марагларыны мүдафиә етмәк үчүн һәмкарлар иттифагларына дахил олмаг һүгугу вар.

Маддә 24

Һәр бир шәхсин истираһәт вә асудә вахт, о чүмләдән иш күнүнүн ағлабатан һүдуду вә өдәнилән мүтамади мәзунијјәт һүгугу вар.

Маддә 25

Һәр бир шәхс онун өзүнүн вә аиләсинин сәһһәт вә рифаһыны тәмин етмәк үчүн лазым олан, гида, кәјим, тибби хидмәт вә лазыми социал тәминат да дахил олмагла һәјат сәвијјәси һүгугуна вә ишсизлик, хәстәлик, әлиллик, дул галма, гочалыг вә ондан асылы олмајан сәбәбләр үзүндән јашајыш васитәләринин итирилмәси заманы тәминат һүгугуна маликдир.

Аналыг вә ушаглыг хүсуси гәјғы вә јардым алмаг һүгугуна маликдирләр. һәм никаһ нәтичәсиндә һәм дә никаһдан кәнар доғулмуш ушаглар ејни социал мүдафиәдән истифада етмәлидирләр.

Маддә 26

Һәр бир шәхсин тәһсил һүгугу вар. Ән азы ибтидаи вә үмуми тәһсил пулсуз олмалыдыр. Ибтидаи тәһсил ичбәри олмалыдыр. Һәр кәс техники вә пешә тәһсили алмаг имканына малик олмалыдыр, али тәһсил дә һәр кәсин габилијјәти әсасында һамыја ејни дәрәчәдә мүјәссәр олмалыдыр.

Тәһсил инсан шәхсијјәтинин там инкишафына вә инсан һүгуглары вә әсас азадлыглары һөрмәтин

артырымасына јөнәлдилмәлидир. Тәһсил халглар, ирги вә дини групплар арасында гаршылыглы анлашманын, дөзүмлүлүјүн вә достлуғун мөһкәмләндирилмәсинә вә Бирләшмиш Милләтләрин сүлһү горума саһәсиндә фәалијјәтинә јардым етмәлидир.

Валидејнләр өз азјашлы ушагларынын тәһсил нөвүнү сечмәкдә үстүнлүјә маликдирләр.

Маддә 27

Һәр бир шәхс җәмийјәтин мәдәни һәјатында сәрбәст иштирак етмәк, инҗәсәнәтдән һәзз алмаг, елми тәрәггидә иштирак етмәк вә онун фәјдасындан истифадә етмәк һүгуғуна маликдир.

Һәр бир шәхс мүәллифи олдуғу елми, әдәби, вә инҗәсәнәт әсәрләринин нәтиҗәсиндә мејдана чыхан мадди вә мәнәви мәнәфеләринин горунмасы һүгуғуна маликдир.

Маддә 28

Һәр бир шәхсин бу Бәјаннамәдә әкс олунмуш һүгүг вә азадлыгларын там тәмин олундуғу сосиал вә бејнәлхалг дүзүм һүгуғу вар.

Маддә 29

Һәр бир шәхс јалныз онун азад вә там инкишафы мүмкүн олдуғу җәмийјәт гаршысында вәзифәләр дашыјыр.

Өз һүгүг вә азадлыгларыны һәјата кечирәркән һәр бир шәхс јалныз елә мөһдудийјәтләрә мәруз гала биләр ки, онлар ганун тәрәфиндән диҗәрләринин һүгүг вә азадлыгларынын танынмасы вә һөрмәт олунмасынын тәмин едилмәси вә демократик җәмийјәтин әхлаги, иҗтимаи асајиш вә үмуми рифаһ тәләбләрини өдәмәк мәгсәдилә тәјин едилмиш олсун.

Бу һүгүг вә азадлыгларын һәјата кечирилмәси Бирләшмиш Милләтләр Тәшкилатынын мәгсәд вә принципләринә зидд олмамалыдыр.

Маддә 30

Бу Бәјаннамәдә һеч нә һәр һансы дәвләтә, шәхсләр групуна вә ајры-ајры шәхсләрә Бәјаннамәндә елан олунмуш һүгүг вә азадлыгларын мәһвинә јөнәлмиш һәр һансы фәалијјәтлә мәшғул олмаг вә ја һәр һансы һәрәкәти төрәтмәк һүгүгунун верилмәси кими тәфсир олуна билмәз.